

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Мета написання статті – дослідження проблематики управління потенціалом комунальної власності як основи соціального розвитку територіальних громад. Досліджено сучасні аспекти управління комунальною власністю територіальних громад. Викладено підходи до ефективної соціальної політики в контексті соціального розвитку територій. Виявлено принципи вдосконалення управління потенціалом комунальної власності як основи соціального розвитку територіальних громад.

Ключові слова: соціальна політика, соціальна сфера, добробут населення, управління потенціалом, комунальна власність, територіальна громада, соціальний розвиток, соціальна функція держави, забезпечення соціальних гарантій.

V.S. FEDORYSHYN
Khmelnytskyi National University

IMPROVING THE MANAGEMENT OF THE COMMUNITY PROPERTY POTENTIAL AS THE BASIS FOR THE SOCIAL DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The aim of this article is to study management issues of the community property potential as the basis of social development of territorial communities. The modern aspects of community property management have been investigated. Approaches to effective social policy in the context of social development of the territories have been recited. The principles of improving the management of the community property potential as the basis of social development of the territorial communities have been discovered.

Key words: social policy, social sphere, welfare, managing the potential, community property, territorial community, social development, social function of the state, providing social guarantees.

Вступ. Однією з передумов ефективної реалізації соціальної регіональної політики, заснованої на раціональному використанні потенціалу комунальної власності територіальних громад, є наявність адекватної сучасним реаліям системи управління та дієвого контролю за соціальною спрямованістю діяльності органів місцевого самоуправління. Цей інститут є інструментом узгодження рішень органів місцевого самоуправління з інтересами та потребами членів територіальних громад. Розвиток інституцій громадського контролю є важливою передумовою подолання відчуження громадян від публічної влади на місцях. Пріоритетом пріоритетів сучасного суспільства є соціальна спрямованість економіки, у якій визначальним є розвиток соціальної сфери на найближчому до людини – місцевому рівні. З метою максимально ефективно реалізації людиною свого соціального потенціалу суб'єкти соціальної політики мають забезпечити відповідну якість надання соціальних послуг, і у першу чергу – через удосконалення системи управління соціальним розвитком територій. При цьому реформування управлінських підходів у сфері соціального розвитку стосується більшою мірою не центральних, а місцевих органів влади та органів місцевого самоуправління. Основна проблема у цьому аспекті полягає в оптимальному поєднанні місцевих і загальнонаціональних інтересів та у реалізації цілеспрямованої соціальної політики на місцях в умовах обмеженості комунальних та інших ресурсів. При цьому саме на рівні громад досягається більша ефективність прийняття управлінських рішень, результативність соціальної політики, а також можливість залучення громадян не лише до процесу споживання послуг, а й їх виробництва у тому числі на основі залучення комунальної власності.

Постановка проблеми. Проблематика ефективності роботи органів місцевого самоуправління та попередження практики зловживань у процесі вирішення соціально-економічних проблем місцевого розвитку, своєчасне та якісне виконання доручень громади та надання її членам якісних соціальних послуг значною мірою залежать від наявності дієвого контролю. Тому в науковій статті піднімаються питання ефективного управління потенціалом комунальної власності в контексті закордонного досвіду, зокрема викладено авторське бачення вирішення даної проблематики в аспекті використання комунальної власності як основи соціального розвитку територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень. Багато вітчизняних дослідників відзначають відсутність в Україні дієздатних місцевих спільнот. Так, В. Кравченко зауважує, що територіальні громади в Україні сьогодні існують лише на папері, вони ще не стали спільнотами людей, об'єднаних не лише спільним проживанням, а й спільними інтересами та спільною участю у вирішенні питань місцевого значення, зокрема у вирішенні питань управління комунальною власністю. Подібного висновку доходить і В. Авер'янов, стверджуючи те, що сьогодні не сформований первинний суб'єкт місцевого самоврядування. О. Батанов відзначає, що у сучасній Україні існують лише деякі передумови для формування територіальних громад, самі ж вони відсутні. Аналіз наукових праць, присвячених проблематиці управління соціально-економічним розвитком територій, свідчить про потребу подальших досліджень та пошуку ефективних сучасних підходів щодо формування нової політики соціального розвитку територіальних громад, зокрема в контексті ефективного

управління потенціалом комунальної власності.

Постановка завдання. На основі аналізу управління комунальною власністю виявити практичні підходи щодо адаптації закордонного досвіду управління комунальною власністю в аспекті соціального розвитку територій. Виявити ефективний підхід щодо оцінки соціальної ефективності комерційних об'єктів комунальної власності як критерію ефективності управління потенціалом комунальної власності в розрізі соціального розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Досвід розвинених країн світу свідчить про те, що контроль забезпечує реальну відповідальність органів місцевого самоуправління за покладені на них обов'язки. Формування дієздатних та самодостатніх громад у країнах Європи було б неможливим без широкої участі громадськості у прийнятті управлінських рішень. Європейський досвід організації контролю за соціальною спрямованістю діяльності органів місцевого самоуправління та ефективністю використання комунальної власності свідчить, що успішною і результативною ця форма участі громадян у публічному управлінні може бути за таких умов:

- усвідомлення органами публічної влади (та посадовими особами) необхідності контролю як форми публічного управління, що забезпечує зворотній зв'язок та зовнішнє оцінювання прийнятих рішень;
- усвідомлення громадянами, громадськими об'єднаннями, територіальними громадами своєї відповідальності за стан справ на власній території, що має спонукати активних та небайдужих громадян добровільно брати участь у здійсненні контролю;
- наявність розвиненої законодавчої бази, що передбачає обов'язковість для органів місцевого самоуправління залучати представників громадськості до вироблення та реалізації публічної політики (на стадіях підготовки, ухвалення та виконання управлінських рішень);
- законодавче унормування порядку задіяння різних механізмів контролю;
- забезпечення фахової підготовки та організації постійно діючої системи навчання і підвищення кваліфікації осіб – громадських експертів, які беруть участь у здійсненні контролю, забезпечення їх необхідними нормативно-методичними матеріалами [1, с. 13].

Одним з найвідоміших механізмів контролю у європейських країнах є інститут місцевих уповноважених з прав людини. Процедура його застосування чітко виписана у Рекомендаціях Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи № 61 (1999)60. За умов зростаючої складності функціонування адміністративних систем та завантаженості адміністративних судів, Конгрес підтримав створення Бюро Уповноваженого з прав людини та запровадження посад місцевих і регіональних омбудсменів, що дозволяє уникнути занадто тривалих і дорогих судових процедур, скоротити їх кількість та бюрократичну «відстань» між громадянами й органами влади та місцевого самоуправління; сприяє кращому захисту прав людей та урахуванню потреб громадян.

В Україні сформовано законодавчі засади реалізації прав громадян контролювати діяльність органів місцевого самоуправління.

Основними нормативно-правовими актами у сфері контролю є чинна Конституція України, закони України «Про звернення громадян», «Про об'єднання громадян», «Про місцеве самоврядування в Україні».

Так, за допомогою звернень у режимі зворотного зв'язку громадяни повідомляють органи державної влади та місцевого самоуправління про невиконання або неналежне виконання останніми (або підвідомчими їм органами чи установами) своїх функцій; вимагають ужити відповідних заходів.

Ефективною формою контролю за діяльністю органів місцевого самоуправління є громадські експертизи нормативно-правових актів, ухвалених органами самоуправління. «Громадська експертиза є механізмом громадської експертної діяльності з аналізу й оцінки впливу нормативних та інших управлінських рішень влади усіх рівнів на умови життя і реалізацію прав та законних інтересів широких верств громадян і конкретних соціальних груп» [2, с. 14]. Залежно від предмету дослідження експертиза стосується: 1) нормативно-правових актів; 2) програм перспективного розвитку територій (певних напрямів у сфері соціально-економічної діяльності); 3) окремих рішень органів місцевого самоуправління. До того ж громадська експертиза може здійснюватися як стосовно проектів вказаних видів актів, так і документів, що вже набрали законної сили. Громадська експертиза дозволяє громадськості та владі і органам місцевого самоуправління ефективно взаємодіяти, переходячи від взаємних звинувачень до конструктивного діалогу.

Ст. 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено проведення громадських слухань з актуальних питань місцевого розвитку як механізму громадської участі та контролю за діяльністю органів місцевого самоуправління. Це стосується різних сфер життєдіяльності громади, у тому числі йдеться і про організацію бюджетних слухань, що сприяє залученню громадськості до бюджетного процесу.

Відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян» та з метою запобігання порушень у діяльності органів місцевого самоуправління громадські об'єднання можуть здійснювати перевірку виконання норм Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, управлінських рішень, прийнятих органами місцевого самоуправління. За результатами такої перевірки та на підставі складених при цьому протоколів і актів, громадськість інформується про виявлені порушення; вносяться пропозиції щодо притягнення правопорушників до відповідальності. Водночас контрольні повноваження громадських об'єднань в Україні не мають юридично-владного змісту, а рішення, прийняті за результатами перевірок, як правило, мають рекомендаційний характер.

Одним з напрямів зміцнення системи контролю стало рішення щодо утворення місцевих та регіональних галузевих рад підприємців. Так, відповідно до Постанови КМУ від 21 травня 2009 р. № 518 «Про утворення місцевих та регіональних галузевих рад підприємців» галузевим радам надається право щодо встановлення контролю за дотриманням органами місцевого самоуправління при розробленні проектів нормативно-правових актів, а також процедур, передбачених законами України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [3, с. 46].

Представники галузевих рад підприємців мають право брати участь у проведенні щорічної оцінки виконання посадовими особами місцевого самоуправління покладених на них завдань і обов'язків, пов'язаних з регулюванням підприємницької діяльності.

Невід'ємною характеристикою здійснення місцевого управління на засадах демократії, важливою передумовою проведення контролю є відкритість органів місцевого самоуправління, доступність до інформації зі сторони громадськості. Неабияке значення мають відкритість рішень місцевих рад, інформаційна наповненість, зручність у користуванні та зв'язок органу місцевого самоуправління з користувачами представництв рад (сайтів).

Окремим питанням, яке безпосередньо пов'язане із ефективністю використання комунальної власності та здійснення контролю з боку територіальної громади за соціальною спрямованістю рішень органів місцевого самоуправління, є питання повноцінного обліку об'єктів комунальної власності. Незважаючи на те, що реформування комунальної власності розпочалося в Україні більше двох десятиріч років назад, облік об'єктів комунальної власності територіальних громад до сьогодні є актуальною проблемою для місцевого самоуправління, яка стає на перешкоді ефективному використанню потенціалу такої власності для задоволення соціальних потреб.

На рівні держави так і не було створено єдиного реєстру об'єктів комунальної власності, який дав би не тільки чітку уяву про те, що являє собою комунальна власність територіальних громад України, але й можливість відповісти на питання, якою є балансова та залишкова вартість основних засобів підприємств, установ, закладів та інших організацій комунальної форми власності, відсоток їх зносу, якою є площа нерухомого майна, та робити чіткі економічні прогнози щодо надходження коштів від оренди або відчуження комунального майна до обласних, районних, міських, селищних і сільських бюджетів [4, с. 57].

Оскільки управління комунальною власністю визначається як сукупність ефективних дій власника, спрямованих на збереження її об'єктів, то одним з основних недоліків структури управління комунальною власністю є відсутність системного підходу до обліку основних засобів підприємств, установ, закладів та інших організацій, які належать до комунальної власності територіальних громад. Невизначеність, пов'язана з їх обліком, не сприяє ні належному збереженню, ні належному використанню об'єктів комунальної власності в інтересах територіальних громад.

Ще однією проблемою є відсутність документів, які б підтверджували право власності на будівлі та споруди підприємств, установ, закладів та інших організацій, які належать до комунальної власності територіальних громад (свідоцтва на право власності, технічні паспорти тощо). Більшість нерухомого майна, яке перебуває на балансі зазначених суб'єктів і фактичним власником якого є територіальні громади, не зареєстровано в установленому порядку у Реєстрі прав власності на нерухоме майно Міністерства юстиції України. Одна з головних причин – брак коштів на здійснення заходів з виготовлення правостановлюючих документів.

Водночас, необхідно відмітити роботу окремих органів місцевого самоуправління щодо інвентаризації та обліку комунального майна територіальних громад, зокрема, це стосується Управління спільної комунальної власності територіальних громад Вінницької області.

Однак, доцільним є проведення суцільної інвентаризації основних засобів підприємств, установ, закладів та інших організацій комунальної форми власності та створити Єдиний реєстр об'єктів комунальної власності, визначивши на законодавчому рівні його як автоматизовану систему зберігання, обліку, накопичення, обробки, захисту та надання інформації про рухоме та нерухоме майно, у тому числі передану в оренду, лізинг, концесію або заставу комунальних підприємств, установ, закладів та інших організацій.

Ведення обліку основних закладів, які належать територіальним громадам, здійснення контролю за повнотою даних реєстру та відповідність встановленим вимогам повинні забезпечувати органи місцевого самоуправління.

Питання обліку комунального майна є особливо актуальним у сучасних умовах необхідності пошуку альтернативних шляхів розвитку територіальних громад, як одного з головних суб'єктів соціальної регіональної політики, ефективність роботи якого безпосередньо пов'язана з ефективністю реалізації соціального потенціалу кожного жителя регіону.

Значення територіальної громади для суспільства, держави важко переоцінити. Французький державний діяч А. Токвіль був впевнений, що «сама в громаді розміщена сила вільних народів. Інститути громади відкривають народу шлях до свободи і вчать його користуватися цією свободою, насолоджуватися її мирним характером. Без інститутів громади нація може сформувати вільний уряд, проте дійсного духу свобод вона так і не набере» [5, с. 65].

Аналіз закордонних джерел показує, що зміст поняття «територіальна громада» та пов'язаних з ним термінів за останнє десятиріччя кардинально змінився у західній науковій думці, що, відповідно, привело до

нового розуміння та нових стратегій розвитку територіальних громад, заснованих на нових підходах до використання комунальної власності. Це викликано децентралізацією та покладенням відповідальності за розвиток територіальних одиниць саме на місцевих жителів, усвідомленням ними своєї причетності до ефективності реалізації соціальної регіональної політики. Також відбувається трансформація теорії та практики розвитку територіальних громад. Процес розвитку територіальної громади має різноманітні форми і може проходити різними шляхами. Це може бути єдиний, який охоплює всю громаду, всебічний процес стратегічного планування, який залучає представників від всіх частин громади і проводиться органами і посадовими особами місцевого самоврядування. Це також може бути будь-яка ініціатива будь-якого масштабу щодо будь-якого питання, яка залучає різні групи (як формальні, так і неформальні). Єдине, що їх об'єднує – це спільна орієнтація на покращення якості життя у їх громаді. «Розвиток громади має два суттєві елементи: безпосередня участь людей у зусиллях поліпшити якість їх життя і надання технічних та інших послуг таким чином, щоб підтримати ініціативи, самопомогу і взаємодопомогу та зробити їх більш ефективними» [6, с. 5-6].

Західні вчені виділяють два підходи до розвитку територіальної громади – традиційний та альтернативний, який передбачає нове філософське ставлення до місцевої спільноти та основоположниками якого вважаються американські вчені Д. Крецман (John P. Kretzman) та Д. Макнайт (John L. McKnight).

Джон Макнайт (John McKnight) був одним з перших, хто вказав на слабкі сторони підходу оцінки потреб «needs assessment» у розвитку територіальних громад на прикладі міських районів. У своїх працях він розрізняє два підходи – традиційний, орієнтований на виявлення потреб територіальної громади, та альтернативний, спрямований на мобілізацію ресурсів громади [7, с. 21]. При першому підході методологія оцінки потреб базується на визначенні запитів громади та формуванні переліку питань, які треба вирішити. Визнання потреб пріоритетними тільки посилює скруту та надію жителів на те, що хтось вирішить ці потреби за них.

Працюючи з Джоном Крецманом (John P. Kretzman), Д. Макнайт розробив методологію для зміни орієнтирів від того, чого «немає» у громаді, до того, що «наявне» у громаді. За допомогою складання переліку можливостей індивідуумів та активів асоціацій і установ, виявляють нові можливості та ресурси, які можна використати. Так, якщо «традиційний» шлях базується на виявленні таких проблем: безробіття, злочинність, розлучення, брак житла, дитяча жорстокість, неписьменність і т. д., то альтернативний підхід виявляє «приховані» ресурси громади – молодь, люди з особливими потребами, церкви, школи, парки, бізнес, бібліотеки, клуби, лікарні, комерційні об'єкти комунальної власності та інше [8, с. 32].

На нашу думку, підхід до розвитку територіальної громади з точки зору «наявних переваг» забезпечить максимальну реалізацію заходів соціальної регіональної політики саме на основі використання як переваги об'єктів комунальної власності, які у сукупності із людськими ресурсами забезпечать соціальний розвиток територіальних громад регіону.

Контроль за використанням власності територіальних громад потребує оцінки соціальної ефективності управління комунальним майном.

У процесі оцінки соціальної ефективності управління комунальною власністю береться до уваги не тільки результат, який досягається у результаті управління, але одночасно враховуються і витрати на отримання цього результату. Відповідно ефективність визначається як відношення результату до витрат усіх видів ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних), які зумовили досягнення ефекту. Так як період здійснення витрат і отримання результату найчастіше не збігаються, то для об'єктивної оцінки ефективності необхідно враховувати зміну результатів і витрат у часі, у зв'язку з чим сама ефективність стає функцією часу. Найчастіше при зіставленні результатів і витрат застосовується процедура їх приведення до одного моменту часу, іменована дисконтуванням.

При оцінці соціальної ефективності управління чисельник дробу виражений соціальним ефектом у вигляді поліпшення умов життя, соціальних благ, вигод, одержуваних регіоном та територіальною громадою, державою і суспільством за рахунок функціонування і використання об'єктів власності. На відміну від економічного ефекту соціальний результат важче піддається кількісній оцінці, його складніше виміряти у грошовому обчисленні, щоб зіставити з витратами на досягнення цього результату. Стосовно досліджуваної проблеми економічна ефективність може поєднуватися з соціальною, наприклад, в умовах, коли грошові надходження до бюджету за рахунок комунального майна у подальшому витрачаються на соціальні потреби [9, с. 25]. Але можливі й розбіжності між економічною і соціальною ефективністю, якщо прагнення до отримання економічного ефекту від комунальної власності призводить до соціального збитку. Найчастіше подібне спостерігається в умовах, коли сприятливий економічний результат у вигляді, наприклад, отримання бюджетних доходів від рентної плати за користування надрами (у тому числі для видобування корисних копалин), за спеціальне використання води та водних об'єктів, лісових ресурсів пов'язане з погіршенням довкілля людей. У цьому випадку позитивна економічна ефективність пов'язана з негативною соціальною ефективністю управління комунальною власністю, обумовленою негативними соціальними наслідками.

Отже, соціальну ефективність можна трактувати як ефективність, обумовлену відношенням соціальних результатів, отриманих за результатами використання об'єктів комунальної власності за певний період часу, виміряних у грошовому вираженні, до витрат на отримання цих результатів або, що простіше, до грошової оцінки вартості даних об'єктів.

Оцінити кількісно, виміряти у грошовому вираженні за допомогою досить універсальних методів розрахунку вдається лише незначну частину перерахованих вище соціальних ефектів, які потенційно досягаються за рахунок об'єктів комунальної власності. Разом з тим, у міру зміщення з макроекономічного на мікроекономічний рівень, тобто стосовно конкретних індивідуальних об'єктів комунального майна і способів соціального використання цих об'єктів наближені кількісні оцінки різних видів соціального ефекту, які володіють прийнятним рівнем достовірності, цілком можливі та необхідні. Безсумнівно, що поряд з такими кількісними оцінками соціальних ефектів (як позитивних, так і негативних) необхідні якісні оцінки, які виконуються фахівцями-експертами, або групами експертів, що відображають колективне судження.

Навіть за відсутності методів безпосередньої оцінки величини перерахованих соціальних ефектів, які одержують за рахунок об'єктів комунальної власності, сам факт їх виявлення та обліку, з'ясування хоча б знаку ефекту (додатній або від'ємний) повинен прийматися до уваги у процесах управління комунальним майном.

Очевидно також, що послідовний перехід до соціально-орієнтованої економіки потребує розвитку і вдосконалення методів оцінки соціальних результатів, які досягаються у процесі господарського застосування об'єктів комунальної власності.

Оцінка витрат територіальної громади на об'єкти комунальної власності необхідна для зіставлення, віднесення ефекту до витрат на його отримання, що власне і представляє собою суть оцінки ефективності. Суворо кажучи, ефект потрібно зіставляти не з витратами на об'єкт власності взагалі, а з витратами, які зумовили отримання даного ефекту, хоча виділити саме ці витрати у загальному обсязі витрат далеко не завжди вдається. Тому часто доводиться економічні та соціальні ефекти, одержувані протягом певного періоду часу, порівнювати з витратами на функціонування об'єкта за той же період часу, з капіталом, вкладеним в об'єкт, або навіть вартістю майнового об'єкта.

Для конкретизації витрат, з якими слід зіставляти результат функціонування комунальної власності, недостатньо поділу їх за видами на матеріальні, трудові, фінансові або на поточні і капітальні, як це прийнято робити в оцінках ефективності виробництва. Ефект, віддача об'єктів комунальної власності допускають квантифікацію за роками або іншими періодами часу, тоді як витрати, пов'язані зі створенням і функціонуванням цих об'єктів, розтягнуті у часі більшою мірою і не прив'язані настільки чітко, як у матеріальному виробництві, до одержуваного результату.

У зв'язку з цим доцільно розрізняти види оцінок соціальної ефективності управління комунальною власністю в залежності від тривалості охоплюваного періоду часу і відповідним чином обирати базу порівняння.

Стосовно поточного, оперативного управління соціальний ефект управління за певний, досить нетривалий період, наприклад, до одного року, можна відносити до витрат на утримання, функціонування, управління за той же період. Оцінка ефективності управління за досить тривалий минулий або майбутній прогнозний період, вимірюваний роками, вимагає віднесення ефекту до сумарних капіталовкладенням в об'єкти комунальної власності, які передували отриманню результату. Якщо отримуваний ефект від використання комунальної власності не пов'язаний очевидним чином з величиною поточних витрат і інвестицій в об'єкт, то ефективність управління і функціонування об'єкта пропонується оцінювати шляхом ділення результату, одержуваного від майна за аналізований період часу, до поточної ринкової вартості майна, у якій акумульовані попередні витрати. В останньому випадку показник соціальної ефективності буде виражати частку ринкової вартості комунального майна, яка втілилася за аналізований період часу у соціальний результат.

Для більш чіткого трактування, інтерпретації одержуваних таким способом оцінок соціальної ефективності бажано розробити нормативи соціальної віддачі типових груп об'єктів комунальної власності, такі нормативи можуть бути виражені, наприклад, у вигляді річної частки вартості майнового комплексу даного виду, яка повинна бути отримана як результат його соціального застосування.

Таким чином, підходи до соціальної ефективності управління комунальним майном територіальних громад залежно від призначення таких об'єктів значно відрізняються. На нашу думку, оцінити соціальну ефективність комерційних об'єктів комунальної власності можна на основі співставлення частки доходу від їх діяльності, яка спрямовується на соціальні цілі, до ринкової вартості таких об'єктів, як показника сумарних витрат на його формування.

Висновки. Соціальний ефект функціонування комерційних об'єктів комунальної власності складається з двох частин:

1. У разі безпосереднього управління територіальною громадою або органами місцевого самоуправління:

- частки чистого прибутку, яка надходить до місцевого бюджету і витрачається на соціальні цілі;
- частки чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні комерційного об'єкта комунальної власності і також спрямовується на соціальні цілі;

2. У разі здачі в оренду:

- частки орендної плати, яка надходить до місцевого бюджету і спрямовується на соціальні цілі;
- частки чистого прибутку, яка за ініціативою орендаря може спрямуватися на соціальні цілі.

Необхідною умовою, яка повинна виконуватися і контролюватися з боку територіальної громади, є

отримання прибутку у результаті функціонування комерційних об'єктів комунальної власності шляхом не завдання соціальних збитків.

Що стосується іншої частини комунальної власності – безпосередньо соціальних об'єктів, визначення соціальної ефективності може бути можливим лише за індивідуального підходу не лише до окремої сфери, а й до конкретного аспекту діяльності у цій сфері.

Література

1. Крупник А. Зарубіжний досвід громадського контролю : уроки для України / А. Крупник // Громадянське суспільство. – 2008. – № 5(7) – С. 12–15.
2. Троицкая Т. В. Понятие и юридическая природа общественной экспертизы / Т. В. Троицкая // Юридический мир. – 2006. – № 9. – С. 67.
3. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – С. 483.
4. Гуляк О. О. Проблеми та перспективи обліку майна комунальної власності в Україні / О. О. Гуляк // Теорія та практика державного управління. – 2010. – № 2 (29). – С. 52–59.
5. Токвиль А. Демократия в Америке / А. Токвиль ; [пер. с франц., предисл. Гарольда Дж. Ласки]. – М. : Прогресс, 1992. – 554 с.
6. Community Development Technical Assistance. Handbook. Community Development Programs. Rural Development, 2005. – 54 p.
7. McKnight J. L., Kretzmann J. P. Mapping Community Capacity. The Asset-Based Community Development Institute. Institute for Policy Research Northwestern University, 1996. – 21 p.
8. Kretzmann J. P., McKnight J. L. Discovering community power : A guide to mobilizing local assets and your organization's capacity. A Community-Building Workbook from the Asset-Based Community Development Institute. School of Education and Social Policy. Northwestern University, 2005. – 34 p.
9. Батанов О. Розвиток конституційного законодавства про статус територіальних громад в Україні: доктринальні та прикладні аспекти [Електронний ресурс] / О. Батанов // Віче. – 2015. – № 12. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/4778/>.

Рецензія/Peer review : 16.11.2015 р.

Надрукована/Printed : 14.12.2015 р.

Рецензент: д.е.н. Нижник В.М.